

Історія досліджень печери Вертеба

Назва печери походить від давньослов'янського "вертеп" - печера, яруга.

Печера ще в IV тисячоріччі до нашої ери використовувалась трипільцями.

Перші дослідження у 1708 році. Записи Більчецького Василіанського монастиря свідчать, що поміщик з с.Більче, граф Потоцький, організував спуск у печеру місцевих мешканців.

У 1741 році печеру вивчав генерал - майор польської армії, комендант Кам'янець-Подільської фортеці Йоган фон Кампенгаузен.

У 1760 році поле, де знаходиться печера, переорали і про печеру забули

1822 р. невідомий німецький літератор, який підписався літерою "Д", у німецькому виданні "Mis sellep", що вийшов у Львові, № 60, де говориться, що відкрив печеру Йоган Хмелецький, мешканець с. Більче, і знайшов у ній предмети: кістки звірів і людей, глиняний посуд, римські монети імператорів Хонорунша і Хадріана, у тому ж 1822 р. в тому ж видання № 71 описав печеру в Більче "природник" А. Завадський

1862 р. у краківському журналі № 167 є також замітка про печеру в Більче, де описано легенду про удушення людей татарами, які розпалили багаття біля входу до печери.

1876 р. А. Кіркор разом з С. Козебродським зробили детальний опис частини печери.

1878 р. у першому кадастрі печер на території Тернопільської області у книзі Грушецького "Про печери від Карпат до Балтики", під номером 57 є наступний запис: "Більче над Серетом у Заліщицькому районі на Поділлі: П.Кіркор в описі "Прогулянка на Поділля" 1878 р. описує печеру Вертеба: "Вхід у печеру в поле низький, так що рачки кроків десять повзти треба. Потім входимо в салони, коридори справжнього лабіринту, тому йти вглиб без шпагату небезпечно. Печера має гіпсові стіни, сталактити 2 метри 70 см. і хоча Кіркор з Козебродським півтори години ходили вглиб - межі печери не досягли".

1890 – 1892 роках. Готфрид. Осовський, археолог, член антропологічної комісії Академії Наук у Кракові під час археологічних досліджень склав детальний план печери. Г. Оссовський в 1891 р. писав: "З ініціативи і за рахунок ксьондза Сапієхи, члена Комісії антропологічної Академії Умітності в Кракові, початі дослідження недоступною перед цим для цих цілей відомий в Більче-Золотому печери "Вертеба", чому значну частину часу цього разу присвячую.."

1898 – 1904 роках. археологічні дослідження в печері продовжив-В.Деметрікевич.

У 1942-1943 роках у печері переховувались 38 євреїв. Коли німці про це дізнались, вхід до печери підірвали.

У 1945-1946 роках у печері був розміщений окружний, а потім надрайонний провід ОУН.

1951 – 1957 роках учитель Більче-Золотої середньої школи П. Тхтілов вивчав печеру та пройшов в одному напрямку 340 м.

1963 – 1964 роках спелеологи Тернополя під керівництвом Радзівського В.А. вперше пройшли та склали план усієї печери.

1963 – 1967 роках печера вивчалася шахтним загоном Інституту мінеральних ресурсів м. Сімферополя під руками. Дублянського В.М.

На теперішній час у печері функціонує музей археології, трипільської культури та епохи неоліту. Вхід в печеру обмежений. Використовується як екскурсійний об'єкт